

ANDICS ERZSÉBET:
 IGAZSÁGOS ÉS IGAZSÁGTALAN HÁBORÚK
 (RÉSZLET)
 (1945)

Mai előadásom tárgya a háború és Magyarország. Ez a tárgy két részre oszlik. Először a háború kérdését elméletileg fogjuk tárgyalni, megbeszéljük, hogy mi a munkásosztály felfogása a háború kérdéséről, mi a tudományos szocializmus tanítása a háborúkról. [...]

AZ IMPERIALISTA HÁBORÚ

A háború kérdésével a munkásosztály az utóbbi negyven év alatt igen sokat foglalkozott. A 900-as évektől kezdve beszélhetünk imperializmusról. Ettől a kortól kezdve különösen előtérbe kerülnek az imperializmus szükségszerű velejárói, az igen gyakori imperialista háborúk. Ezért nem véletlenség, hogy ebben az időben a nemzetközi munkásmozgalom, amely akkoriban a második Internacionálé keretei között élt, egyre többet foglalkozott ezzel a kérdéssel. Nyilvánvaló volt, hogy az egész világ imperialista háború felé megy. Egymást érték a nemzetközi konfliktusok és a nemzetközileg szervezkedett munkásosztálynak állást kellett foglalnia, hogy mi legyen a magatartása. Ezzel a kérdéssel foglalkozott igen sokat az 1907-es stuttgarti nemzetközi kongresszus és rendkívül fontos elvi jelentőségű határozatot hozott. Különösen figyelemre méltó az, hogy a stuttgarti kongresszuson és a többi nemzetközi és országos kongresszusokon lefolyt vitákból kitűnt, hogy a második Internacionálé pártjai mennyire elfeledték Marxnak és Engelsnek a tanítását a háborúkról. Ezek a viták megmutatták, hogy a munkásmozgalmon belül már volt egy erős sovinizta szárny, amely többé-kevésbé nyíltan kimondta, hogy ha háborúra kerül a sor, akkor ők elsősorban németek vagy franciák és csak aztán szocialisták. De még az úgynevezett orthodox marxisták is nagyon ingatag álláspontot foglaltak el ebben a kérdésben. Különösen bonyolult, szinte megoldhatatlan kérdés volt számukra a támadó és védő háborúk kérdése. Hogyan lehet elválasztani a kettőt egymástól? Bebel Ágoston pl. maga is

azt az álláspontot foglalta el, hogy ha Németország támad, akkor a Szociáldemokrata Párt nem fogja azt a háborút sem elősegíteni vagy pártfogolni, támogatni, de ha Németországot támadják meg, akkor a szociáldemokraták is elsősorban németek és csak aztán szociáldemokraták.

Ezen a stuttgarter kongresszuson Lenin volt az, aki mint az orosz Kommunista Párt képviselője Luxemburg Rózával együtt egy módosítást nyújtott be Bebel határozati javaslatához. Ezt a módosító javaslatot nagyon átfésülte ugyan Bebel, de elfogadásával a kongresszus kimondotta mégis első ízben azt, hogy a készülő háború imperialista háború lesz és hogy a munkásosztály legfontosabb kötelessége minden erővel megakadályozni a háborút. Amennyiben ez nem sikerülne, akkor a kapitalista társadalomnak a háború által előidézett megingását a munkásosztálynak a kapitalizmus megdöntésére kell felhasználnia.

1912-ben a balkáni háborúval kapcsolatban olyan közvetlen a világháborús veszély, hogy a második Internacionálé rendkívüli nemzetközi konferenciára hívja össze a Pártokat Bázisban. Ennek a rendkívüli konferenciának tulajdonképpen csak egy napirendi pontja volt, a háború kérdése. A bázisi konferencia ismét arra az álláspontra helyezkedett, hogy a háborús veszély ellen harcolni kell. Figyelmeztette az uralkodó osztályokat, ne feledjék el, jól jegyezzék meg maguknak, hogy az 1870–71-es háborút a párizsi kommun követte, a párizsi munkásság forradalma és az orosz–japán háborút az orosz népnek 1905-ös forradalma. Ezt a határozatot, amely teljesen helyes volt eltekintve a gyengeségtől, hogy nem mutatott rá konkrétan a háború elleni harc módjára, a szocialista pártok vezetői nem tartották be. Tudjuk, hogy a második Internacionálé összeomlását éppen az okozta, hogy amikor bekövetkezett a világháború, amelyet már előre lehetett látni, a szocialista pártok vezetői egész nyíltan a saját burzsoáziájuk oldalára álltak. Az imperialista rablőháborúban támogatták saját rablő imperialista uralkodóosztályukat. Ez volt az a kérdés, amelyben aztán nemzetközi méretekben szakadásra került a sor.

A háború kérdésében következetesen helyes álláspontot csak a bolsevik párt foglalt el. Ebben a következetességben elment odáig, hogy tettekben is következetes volt és a maga országában tényleg felhasználta az első világháborút, a kapitalista rendnek a meggyengülését a kapitalizmus megdöntésére.

A háborúhoz való viszony kérdése központi kérdés volt. Ez volt a választóvíz a munkásság tényleg forradalmi és opportunistáé között. Tehát a munkásosztály szempontjából, a stratégia szempontjából döntő jelentőséggel

bírt az, hogy a párt milyen álláspontra helyezkedik az imperialista háború kérdésében. Mondanom sem kell, hogy a helyes lenini álláspont az imperializmusra vonatkozó helyes lenini elméletből következett.

A HÁBORÚ AZ OSZTÁLYTÁRSADALOMMAL JÁR

Lenin és Sztálin, meg az általuk vezetett bolsevik párt azért tudtak következetesen helyes álláspontot elfoglalni a háború kérdésében, mert ők Marxnak és Engelsnek a nézeteit, a tudományos szocializmus tanítását mintegy újra felszínre hozták. Az első Internacionálé tanításait Bernstein és egyesek elpalástolták, elhallgatták, Lenin és Sztálin viszont újra alkalmazták és tovább fejlesztették. A tudományos szocializmusnak igenis meg volt a maga határozott elvi álláspontja a háború kérdésében. Marx és különösen Engels sokat foglalkozott a háború kérdésével. Ellentétben azzal a közkeletű felfogással, hogy a háború örök jelenség, mintegy természeti tünemény, (mindig voltak és mindig lesznek háborúk), a tudományos szocializmus azt tanítja, hogy a háború társadalmi jelenség, a háborúk okai nem az emberi természetben és lélekben és nem is általános természeti törvényekben gyökereznek, hanem a társadalmi viszonyokban. Háborúk a társadalmi fejlődés egy bizonyos fokán lépnek fel. Az öskommunista társadalomban, amelyben nincsenek osztályok, nincs hadsereg, nem beszélhetünk háborúkról. A háborúk akkor lépnek fel, amikor kialakulnak az osztályok, létrejön az embernek az ember által való kizsákmányolása, amikor kialakul az állam, mint az uralkodó osztály hatalmi szervezete és kialakul a hadsereg. A kizsákmányoló osztályok érdekelve vannak más népek leigázásában, saját elnyomott dolgozó osztályai elnyomásában, féken tartásában úgy, hogy a társadalom osztályokra való tagozódásával és a kizsákmányolás kezdetével kezdődnek a háborúk is. A háború tehát történelmi jelenség, a történelmi fejlődéssel járó társadalmi átalakuláshoz kötött megnyilvánulás, tehát nem örök jelenség. Nem voltak mindig háborúk, maguk a háborúk, azoknak jellege, módszerei állandóan változnak, fejlődésnek vannak és lesznek alávetve. Abból, hogy a háborúk akkor lépnek fel, amikor a társadalom osztályokra tagozódik és amikor megkezdődik az embernek ember által való kizsákmányolása, az következik, hogy a háborúk meg fognak szünni akkor, amikor a fejlődés feleslegessé teszi, sőt károsná teszi a társadalomnak osztályokra való tagozódását, amikor a fejlődés megszünteti a kizsákmányolást.

A szocialista, kommunista társadalom győzelmével az egész világon megszűnik a háborúk szükségessége, sőt lehetősége is. Tehát az öntudatos munkásosztály azzal, hogy harcol a szocialista társadalom győzelméért, harcol a háborúk megszüntetéséért is. Sőt, mi több, az a tény, hogy a munkásosztály az egész emberiség boldogulásáért harcol akkor, amikor a saját felszabadulásáért harcol, talán semmilyen téren nem tűnik ki olyan világosan, mint éppen ezen a téren.

A háborúk az emberiség nagy átkává váltak. A jelenlegi háború olyan méreteket öltött, hogy pár esztendő alatt az emberiség több százéves munkájának gyümölcseit pusztította el. A háborúk a mi korunkban olyan méretűekké váltak és ezt a második világháború is mutatja, hogy az emberiségnek a létét veszélyezteti. Társadalmunk tökéletlensége talán semmilyen téren nem olyan kézzelfogható, mint éppen e tekintetben. Társadalmunk egyre szüli, szinte intézménnyé tette a háborúkat. Lassan a háború válik normális állapottá az emberiség számára és a háborúk egyre hosszabbak, nagyobb méretűek, a háború közti ú. n. békés periódusok egyre rövidebbek és egyre kevésbé békések. Ezért egészen biztos, hogy az a körülmény, hogy a munkásosztály egy olyan társadaloméért harcol, amely nem fogja ismerni a háborúkat, az emberiség nagy többségének szimpátiáját kell, hogy biztosítsa a munkásosztály számára.

A HÁBORÚ A POLITIKA ESZKÖZE

De a munkásosztály mikor egy olyan társadaloméért harcol, amely nem fogja ismerni a háborút, semmiképpen nem pacifista. Sőt, mi a pacifizmust nem csak hogy helytelen, de káros nézetnek tartjuk. Marx és Engels újra és újra rámutattak arra, hogy ha a munkásosztály tényleg meg akarja teremteni a maga társadalmát, a maga államát, akkor nem mondhat le a fegyveres harcra. A történelem egész eddigi fejlődésének tapasztalatai azt mutatják, hogy akármilyen korhadttá vált, bármennyire elveszítette értelmét az emberiség számára a régi uralkodó osztály, a régi rendszer, sohasem látja be, sohasem takarodik el önként az útból. Sőt minél inkább érezi, hogy feleslegessé vált, hogy ellentétbe került az élet igényeivel és parancsaival, annál vadabbul ragaszkodik létehez, annál kegyetlenebb eszközöket alkalmaz. A történelem azt is bizonyítja, hogy éppen a reakciós osztályok, ha valamihez értenek, ha valamiben tapasztaltak, ha valamiben fölényben vannak a munkásosztállyal

szemben, úgy éppen az erőszak alkalmazása terén, éppen a háborúk kérdésében, éppen a hadseregben. A társadalom fejlődése folyamán mennyi haladó törekvés, mennyi igazságos szabadságmozgalom szenvedett vereséget azért, mert a hordozói, a feltörekvő osztályok nem voltak elég tapasztaltak a fegyverforgatásban és nem látták eléggé annak szükségességét. Marx és Engels azt tanították, hogy az erőszak játszhat forradalmi szerepet is a társadalomban, sőt az erőszak a feltörekvő, a haladást képviselő osztály kezében nagy tényezője az előrejutásnak. Minden új társadalom erőszakkal kellett, hogy felszínre kerüljön. Az erőszak a forradalmi osztály kezében a haladás bábája volt. Marx és Engels figyelmeztették a munkásosztályt, hogy ha lemond az erőszakról, akkor úgy fog járni, mint az őskeresztények, akik birodalmukat ezen a világon soha nem tudták megteremteni. Már pedig a munkásosztály a maga államát ezen a világon és nem a túlvilágon akarja megteremteni.

Marx és Engels a haditudományt a barbárság tudományának nevezték és ez mutatja morális felfogásukat a háborúkat illetően. De ugyanakkor tudják, hogy a barbár ellenféllel szemben, a reakciós régi rendszerrel szemben igenis ezt a fegyvert kell használni, mert különben összes terveink a túlvilágra maradnak. A tudományos szocializmus előtt az a feladat állt, hogy elsősorban ezt a kérdést tisztázza.

Mi a háború? A tudományos szocializmus azt tanítja, hogy a háború a politika folytatása, más, nevezetesen erőszakos eszközökkel. Ezt a gondolatot megtaláljuk már Klausewitznél, ennél a neves német katonai szakértőnél. Klausewitz a napoleoni háborúk korszakában élt, ő maga is résztvett a Napoleon ellen viselt egész sor háborúban. A napoleoni háborúknak a tanulságait vonta le és általánosította elméleti téren egész sor igen jelentős tudományos munkájában. Már Klausewitz rámutatott arra, hogy a háború a politika folytatása. Klausewitz a Hegeli filozófia hatása alatt a dialektikus módszert alkalmazta a háborúk kérdésében és e módszer ezen a téren is gyümölcsöző, termékeny, eredményes volt. Klausewitz azt mondja, hogy nem lehet megérteni a háborúkat, ha csak önmagukban nézzük őket. Nem lehet megérteni, ha úgy nézzük őket, mint az emberi vad ösztönöknek, az állati vak indulatoknak, érzelmeknek kirobbanását. A háborúban a népek kölcsönös gyűlölete, indulata szerepet játszik, de nem a főszerepet. Két ország, ha bármilyen esetben megnézzük is nem azért visel egymás ellen háborút, mert az egyik nép gyűlöli a másikat. A háborút csak akkor értjük meg és csak akkor tudjuk megmagyarázni, ha világosan látjuk, hogy a háború okozója egy bizonyos politika. Hiszen már Klausewitz is rámutatott arra,

hogy a háborút kormányok üzenik meg és mindig a kormányok szabják meg, hogy mikor ki ellen legyen háború és meddig tartson. A háború csak része az egésznek. Az egész: a politika. A háborúkat akkor értjük meg, ha átlátjuk, hogy a háború csak eszköz, az értelem, ami mozgatja: a politika. Gondoljunk csak arra a látszólagos tényre, hogy „a hadsereg nem politizálhatott.” Természetesen nagy tévedés volna azt hinni, hogy a katonatiszteknek – mint ők ezt sokszor hangsúlyozzák – semmi közük nem volt a politikához. A kormány politizált ugyan helyettük, de ők alkalmazták ennek a politikának legvégsőbb eszközeit, a puskát meg a kardot. Nem lehet tehát azt mondani, hogy tényleg nem politizáltak, mert hiszen a kormánynak a politikáját vitték keresztül, eszközei voltak a politikának. Ezért nincs hadsereg, amely a politika felett állna.

Klausewitz a Hegel-i filozófia szellemében úgy fejezte ki magát, hogy két ország között a diplomáciai viszony megszűnik a háborúval, bár tulajdonképpen a politikai viszony tovább is fennáll. Klausewitz mondja, hogy a politika, amely békében írásokban, diplomáciai jegyzékekben nyilvánul meg, a háború kitörése után kardot forgat. A háborúban a politikának nem a toll, hanem kard, tank, repülőgép az eszköze.

A háború belső törvényei ugyanazok, mint a politika belső törvényei. A háborúkra alkalmazni kell a politikai mértéket és ebből az következik, hogy ahányféle politika, annyiféle háború is van.

TÁMADÓ ÉS VÉDEKEZŐ HÁBORÚ

Klausewitz igen szellemesen oldja meg a kérdést, hogy mikor támadó egy háború és mikor védekező. Igaza van abban, hogy minden kormány mindig védelmi háborút folytat. Még olyan kormány nem volt, amely beismerte volna, hogy támadó háborút kezdett. Meg kell azonban nézni, hogy milyen politikának a folytatása az a háború.

Védelmi háború az a háború, amely önvédelmi politika folytatása, és támadó háború az a háború, amely támadó, agresszív politikának a folytatása. Egy ország folytathat idegen területen is védelmi háborút. A háború más eszközökkel való folytatása a politikának, tehát politikai mértéket kell szabni a háborúnak, mert a háború belső törvényei a politika belső törvényei.

A mostani háború igen jó példa. Egész kétségtelen, hogy a Szovjetunió és szövetségesei védelmi háborút folytatnak. Ezt a háborút nem mi akartuk.

Különösen a Szovjetunió hirdeti fennállása óta egész külpolitikájával a harcot a háborús veszély ellen, a békéért. Ez a háború részünkről tehát védelmi háború, annak ellenére, hogy német területen folyik és dacára annak, hogy a Vörös Hadsereg a 11.-ik fővárost vette be. Arról van szó, hogy Szovjetunió és a szövetségesek végleg le akarnak számolni azzal az ellenséggel, amely az emberiséget ilyen nagy katasztrófába döntötte és amelyik 15-20 esztendő múlva újabb háborút készít elő, ha nem semmisítik meg. Védekezni tehát úgy lehet a német imperializmus ellen, hogy megsemmisítik saját barlangjában. A németek és csatlósaiak részéről támadó háború folyt hódító szándékokkal idegen népek kiirtására, gazdag területek megszerzésére. Ezen a tényen nem változtat az, hogy a német hadsereg Berlint védi, katonailag védi ugyan, de háborúja nem szűnik meg hódító háború lenni.

Nagyon érdekes még Klausewitz álláspontja a partizánharc kérdésében. Klausewitz nemcsak elragadtatással ír a spanyol nép hősie partizán háborújáról, amelynek segítségével Spanyolország Napoleonnak éveken keresztül ellenállt és Napoleon bukásának az orosz ellenállás mellett fő tényezőjévé vált. Ugyanilyen, sőt még nagyobb szerepet játszott az orosz nép partizán háborúja ugyancsak Napoleon ellen. Klausewitz azon az állásponton volt, hogy egy népnek, amely ragaszkodik szabadságához, kötelessége minden eszközzel támogatni a hadsereget és amennyiben a hadsereg saját ereje nem elégséges, akkor annak a nemzetnek apraja-nagyja a rendelkezésre álló minden eszközzel kell, hogy védje a szabadságát. A maga részéről Klausewitz követelte a porosz királytól szabadcsapatok felállítását, Napoleon ellen.

Marx és Engels továbbmentek a háború meghatározásánál. Azt mondják, hogy a háború a politika folytatása, viszont a politika a gazdaság folytatása és a háborúk végső okait az illető termelési, társadalmi rendben kell keresni. Engels rámutatott arra, hogy a hadsereg összetételét, szervezetét, taktikáját döntően befolyásolja a haditechnikának azon korban elért fejlettségi foka. Már pedig a haditechnika szorosan összefügg a technika általános fejlettségével. A lőpor feltalálása megváltoztatta a hadsereg egész összetételét, megteremtette a tüzérséget, igen nagy fontosságra emelte a gyalogságot. Addig a hadsereg elsősorban lovas hadsereg volt. Ez természetesen egész új taktikát követelt. A lőpor feltalálása a hadseregszervezés terén forradalmat okozott. A hadsereg ereje, felszerelése anyagi tényezőktől függ, a fegyverek és emberanyag mennyiségétől és minőségétől, már pedig nem csak a fegyverek, a technikai fejlődés eredményei, hanem maguk az emberek, az emberanyag minősége is visszatükrözi a termelés fejlettségét. Más azoknak

a hadseregeknek a technikája, amelyek jobbágyokkal harcoltak és a francia forradalom után alakul ki az új hadsereg, amelynek természetesen ismét más volt a technikája, mert abban felszabadult, szabad parasztok harcoltak.

A háború a politika folytatása, tehát éppen úgy mint a politikánál, meg kell vizsgálni, hogy mik a céljai, mely osztálynak a politikája illetve a háborúja. Ahogy nincs politika általában, úgy nincsenek háborúk általában.

A háborúról szóló elméletet különösen gazdagították Lenin és Sztálin írásai az imperializmus korszakában, amely különösen gazdag volt a háborúban. A különböző jellegű háborúkat két nagy csoportban lehet összefogni: Vannak igazságos és vannak igazságtalan háborúk, azaz vannak haladó és vannak reakciós háborúk. Az, hogy igazságos, nálunk nem levegőben lógó elvont fogalom. Igazságos, az, ami az emberiség legnagyobb érdekét, a haladást szolgálja és igazságtalan az, amely az emberiségnek kárt okoz, azaz reakciós, mert ellene van a haladásnak.

AZ IGAZSÁGOS HÁBORÚ

Mely háborúk tartoznak az igazságos háborúk csoportjához? Igazságosak azok a háborúk, amelyeket egy nemzet a saját önállóságáért a szabadság kivívásáért vagy annak megőrzéséért folytat. Minden nemzetnek joga van az önállóságra és ezért a nemzeti önállóságért folyó háborúk igazságosak. A nemzetek önállósága azt jelenti, hogy minden nemzet önállóan intézze a saját ügyeit. Ugyancsak igazságos és haladók azok a háborúk is, amelyeket valamely dolgozó, kizsákmányolt osztály, szabadságáért, felszabadításáért, vagy szabadsága megvédéséért folytat. Igazságtalan és reakciós háborúk azok, amelyeket valamely nemzet más nemzet leigázásáért, idegen területek meghódításáért folytat. Ugyancsak igazságtalan, reakciós az a háború, amelyet valamely kizsákmányoló, uralkodó osztály a kizsákmányolt osztályoknak rabságban való megtartásáért, vagy rabságba döntéséért folytat.

Néhány történelmi példa: Igazságos háborúk voltak a rabszolgák háborúi rabszolgapolgárok ellen, a paraszt-felkelések a földesurak ellen, a nemzeti szabadságharcok, a nemzeti egység megteremtéséért folyó harcok. Pl: Olaszország harca azért, hogy egyesítse az egész olasz területeket 1859-től 1866-ig. Németországnak a harca 1870-ben a német államok birodalomban való egységesítéséért is igazságos volt függetlenül attól, hogy ennek a harcnak az élén a reakciós Poroszország állt, Bismarck vezetése alatt.

Igazságos magyar háború volt a magyar nép harca a tatárok, törökök ellen, mert ezek a haladás ellenségei voltak, a magyar nép ellen törtek. Nem igaz az, amit a „Debrecen” című újság egyszer írt: „kár, hogy a magyarság megvédte egyszer a Nyugatot a tatárok, törökök ellen.” A tatárok, törökök alacsonyabb termelési formákat, a rabságnak mélyebb fokát jelentették, mint amilyenek a magyar nép és Európa állt. Igazságosak voltak a magyar nép szabadságharcjai a német elnyomás ellen. Nincs igazuk azoknak, akik azt állítják, hogy ha Magyarország akkor nem védekezik a német elnyomás ellen, ma virágzó ország volna, mert az osztrákok végeredményben magasabb fejlettségű ipart, kereskedelmet jelentettek és így Magyarország közelebb került volna a nyugathoz. Nem igaz. Az osztrákok gyarmattá tették Magyarországot, megakasztották az iparnak és a termelésnek a fejlődését. Általában, ez kitűnik a konkrét példákból, a magyar nemzetiségnek, a nemzeti sajátosságoknak a letörése reakciós jelenség volt, a magyar nép ellenállása pedig haladó politika.

Lenin azt mondja, hogy a történelem bizonyos korszakaiban hol az igazságos, hol az igazságtalan háborúk vannak túlnyomóan előtérben. Pl.: az európai háborúkra nézve fennáll, hogy a nagy francia forradalom háborújától kezdve, 1792-től 1870-ig a nemzeti egység megteremtésére vívott nemzeti háborúk voltak a jellemzők. Európában ekkor általában ilyen jellegű háborúk folytak le, pl. a magyar szabadságharc, 1871-től kezdve olyan mértékben, mint amilyen mértékben kialakul az imperializmus. A háborúk imperialista rablőháborúkká válnak. Az imperializmus korszakára jellemzők az igen gyakori konfliktusok a gyarmatok leigázásáért folyó harcban és az új területek megszerzéséért folyó háborúk.

Végeredményben aztán az első imperialista világháború és a második is úgy indul meg, mint két csoport közti imperialista háború. Az első világháború rablőháború, mégpedig mindkét fél részéről kimondottan rablőháború volt. Ennek következtében a munkásosztálynak mind a két hadviselő koalíción belül az volt a feladata, hogy harcoljon a háború ellen. Lenin alkalmazta azt az elvet, hogy a háború a politika folytatása és így világosan látta, hogy az 1914–18-as háború a megelőző korszak imperialista politikájának folytatása volt mindkét koalíció részéről. A háború tehát mindkét fél részéről igazságtalan háború volt, amiből az következett, hogy függetlenül attól, hogy melyik ország üzenté meg a háborút, a munkásosztálynak mindenütt az volt a kötelessége, hogy minden erővel harcoljon a háború ellen. Tekintettel a háború igazságtalan, reakciós voltára a bolsevik párt azt a jelszót adta ki, hogy ezt az imperialista háborút át kell változtatni polgárháborúvá.

Az imperialista háborúban nemcsak, hogy nem szabad támogatni a saját burzsoáziánkat azon a címen, hogy saját nemzetünkhöz tartozik, hanem ha igazán szeretjük nemzetünket, hazánkat ha a saját nemzetünk érdekében a haladásért vagyunk, akkor saját kormányunk vereségét kell akarni. Ha igazán át akarjuk változtatni az imperialista háborút polgárháborúvá, akkor dolgoznunk kell saját kormányunk vereségeért. Ez volt minden országban a proletáriátus feladata. Az orosz népnek az orosz cárizmus veresége, a német népnek a német császárság leverése, a magyar népnek az osztrák-magyar-monarchia kormányának a veresége volt a célja.

A HÁBORÚ JELLEGÉNEK MEGVÁLTOZÁSA

Tehát a munkásosztálynak igen fontos feladata volt, hogy minden egyes háborút konkrétan megvizsgáljon, és annak alapján szabja meg magatartását. A munkásosztálynak kötelessége a reakciós, igazságtalan háborúk ellen minden eszközzel harcolni, még akkor is, ha saját burzsoáziájáról, saját országáról van szó. Ugyanakkor a munkásosztálynak kötelessége minden eszközzel támogatni a haladó, tehát az igazságos háborút.

A kommunisták kötelessége támogatni az igazságos nemzeti szabadságharcot, még ha nem is saját országukról van szó. A kommunisták a világ minden országából az akadályokat leküzdve mentek és segítették a spanyol nép igazságos háborúját. A háború lefolyása közben megváltozhat. Tehát nem elég megvizsgálni, hogy melyik osztály milyen célok érdekében kezdett egy háborút, hanem kezdetétől egészen a végéig kell elemezni a háborút. A történelem ismer példákat. Arra, hogy egy háború, amely mint igazságos, haladó háború indult, átváltozott igazságtalan, reakciós, rablőháborúvá. Lenin rámutat arra, hogy Franciaország háborúi a forradalom első esztendőiben haladó háborúk voltak. Megváltozik a helyzet, mikor Napoleon fokozatosan visszaállítja a monarchiát. A napoleoni háborúk általában imperialista rablőháborúk voltak. Az olasz háborúban például a hadsereg kirabolta Észak-Olaszországot, miután Napoleon kiadta a jelszót, hogy a hadsereg maga kell, hogy ellássa magát. Másik példa: az 1870-ben megindult háborúban III. Napoleon megakarja akadályozni a német államok egyesülését, tehát a németek háborúja Franciaország ellen kezdetben igazságos háború. Amikor viszont a forradalom Párizsban győz, III. Napoleon megbukik, és Bismarck tovább folytatja a háborút a köztársasági Franciaország ellen, amely

már nem akadályozta a német egységnek és rabló békefeltételeket diktál, a háború megszűnik német részről igazságos lenni. Most már Franciaország számára igazságos.

Hozhatunk fel egy közelebb fekvő példát is. 1939-ben a második világháború, mint két imperialista fél közötti imperialista háború indult meg. Ne gondolják azt, hogy hibás, helytelen politika volt az, amikor a Szovjetunió félreállt ettől a háborútól, semleges álláspontot tanúsított. A háborút Hitler fasizmusa az akkori Anglia és Franciaország ellen vívta, amelyek, ahelyett, hogy megakadályozták volna a fasizmust, politikailag nagyranövelték. Ez a két állam az utolsó pillanatban sem volt hajlandó a Szovjetunióval együtt menni. Nyilvánvalóan nem a fasizmus letörése volt számukra fontos, hanem az, hogy a Szovjetuniónak ártsanak. A Szovjetunióval szembeni ellentétet mélyebbnek találták, mint a Németországgal szemben fennálló ellentétet. Chamberlain müncheni politikájának a folytatása az 1939-es háború volt.

Ez a háború közben, 1941. június 22-én megváltoztatja jellegét, mint valamikor 1870. szept. 4-én megváltozott a porosz háború jellege azzal, hogy Napoleon megbukott.

Mi történt ekkor? Németország megtámadta Szovjetországot. Az nyilvánvaló, hogy ez a háború a Szovjetunió részéről igazságos védelmi háború, Németország részéről viszont támadó háború volt. De mi volt a háború Anglia részéről? Ugyanaz az angol hadsereg folytatja a háborút, Anglia részéről mégis megváltozik a háború jellege. Azért változik meg, mert Anglia – mondhatnám – új háborút folytat 1941. június 22. után. Anglia visszautasította Hess javaslatát, aki felajánlotta, hogy Németország beszünteti a háborút Anglia ellen, ha Anglia a Szovjetunió ellen fordul, vagy semleges marad a német–szovjet háborúban.

Anglia nem támogatta Németországot és nem maradt semleges. Új háború kezdődött tehát Anglia részéről, mert Anglia megváltozott körülmények között újra döntött a háború kérdésében.

Felszokták vetni azt a kérdést, hogy milyen jellegű volt Lengyelország részéről a háború. 1939 nyarán, amikor Moszkvában a lengyel kormánnyal tárgyalások folynak Lengyelország megvédéséről, a lengyel kormánynak oroszok részéről volt abban, hogy nem sikerült a megegyezés, mert kijelentette, hogy a Vörös Hadsereget nem engedi lengyel területre lépni. Amikor egy hatalmas ország felajánlja segítségét a hitler-fasizmus ellen és a lengyel kormány elutasítja azt, akkor világos, hogy a lengyel kormány részéről a háború nem volt igazságos.

Azt mondhatná valaki, hogy a hitler-fasizmus által 1941 tavaszán megrohant Dánia és Norvégia háborúja kezdettől fogva egészen biztosan igazságos háború volt. De ezt a részt sem lehet kiemelni az egész háborúból. Amikor eldöntjük, hogy egy háború igazságos-e vagy nem, akkor nemcsak minden szakában kell azt a háborút megvizsgáljunk, hanem összefüggéseiben is kell néznünk és az a körülmény, hogy Dánia vagy Norvégia részéről igazságos volt a védekezés, nem változtat a tényen, hogy a háború, mint imperialista háború indul meg. Lenin mondja az első világháborúval kapcsolatban, hogy Belgium részéről a háború igazságos volt. Belgium nem fenyegette a német imperializmust, Belgiumnak megszegik a semlegességét, de Belgiumot nem lehet külön nézni, vele szövetségben volt az angol–francia imperializmus. Szerbia részéről a háború igazságos volt, de Szerbiát nem lehet külön figyelembe venni, hanem úgy kell nézni, mint a cári Oroszország szövetségét, előretolt hadállását.

1941. június 22-én a háború megváltoztatja jellegét. A Szovjetunióval szövetséges országok részéről a háború igazságos háborúvá lesz a hitler-fasizmus ellen, sőt a történelem által eddig ismert legigazságosabb háború. Legigazságosabb azért, mert soha még háború nem folyt veszedelmesebb ellenség ellen, mint a demokratikus államok háborúja a hitler-fasizmus ellen, mert soha nem volt még az emberiség érdekeinek olyan veszedelmes ellensége, mint a náci fasizmus, amely egész nemzetek kiirtását tűzte napirendre, amely Európa gyarmatosítását és a hitleri-Németország egész világ feletti uralmát kívánta, amely az új Európában vissza akarta állítani a rabszolga-termelés törvényeit. Soha háborúban még nagyobb értékek nem forogtak kockán. Az emberiség több évezredes fejlődésében egy és más eredményt elért, úgy anyagi, mint kulturális, erkölcsi téren. A hitler-fasizmus mindezeket az eredményeket lábbal akarta tiporni. Különösen áll a Szovjetunióra, hogy ez számára a világtörténelem legigazságosabb háborúja, mert a történelemben eddig ismert legveszedelmesebb reakcióval szemben kell megvédenie az eddig elért általános emberi eredményeket. A Szovjetunió a maga honvédelmi háborújával védi a jövő társadalmát, egy magasabb társadalmi rendet, amelynek hivatása, hogy megtegye a legnagyobb világtörténelmi lépést, t.i. megszüntesse az elnyomást, osztályuralmat, a háborúkat. Azt a társadalmi rendet védi, amelynek hivatása, hogy az emberiséget a szükségesség birodalmából átvigye a szabadság birodalmába, amelynek győzelmével – ahogy Engels és Marx kifejezte magát, megszűnik az emberiség előtörténete és kezdődik az emberiség igazi története.

A hitler-fasizmus kezdettől fogva ezt az országot tartotta fő ellenségének. Ha a hitler-fasizmus győzött volna, akkor az emberiség számára lehetetlenné vált volna az út az emberiség igaz történetéhez a szabadság birodalmához. Ezért nem frázis tőlünk, nem agitációs jelszó, hogy ez a háború különösen a Szovjetunió részéről a világtörténelem legigazságosabb háborúja.

A PACIFIZMUS TÉVHITE

Beszéltünk arról, hogy mi nem vagyunk pacifisták, mi elvetjük a pacifizmust, sőt harcolunk ellene. Azért harcolunk, mert a pacifizmus minden háború ellen van: Mi pedig nem vagyunk minden háború ellen, mert ahhoz, hogy az emberiség elérje nagy céljait, szükség van még egész sor igazságos háborúra. A pacifizmus nem tudja megmagyarázni a háború igazi okait és jellegét. Végeredményben a pacifisták is azt vallják, hogy a háború az emberi rossz nevelésnek és annak a következménye, hogy az emberek nem elég kulturáltak. Tehát nem látják át, hogy az emberek azért nem kulturáltak, mert bizonyos társadalmi rend, bizonyos osztályérdekek megtévesztik őket. Ha a fiuknak nem adnak kardot, meg puskát játékszerűl, akkor talán nem lesznek többé háborúk? Vagy egyedül és tisztára békepropagandával meg lehet szüntetni a háborúkat? A pacifizmus lehet jóhiszemű, ösztönös pacifizmus, de még ha ösztönös is, akkor sem tudományos, mert tévedéseket okoz, elhomályosítja a kérdés igazi lényegét.

De van más pacifizmus is, amely a munkásmozgalmon belül éppen az opportunizmust táplálja. Hirdetői elvetik a fegyveres osztályharcot, a fegyveres felkelést, mert ellene vannak az erőszaknak, a háborúnak. Amikor azt állítják, hogy bizonyos nevelési reformokkal, propagandával meg lehet szüntetni a háborúkat, akkor azt a tévhitet terjesztik, hogy a kapitalizmus megszüntetése nélkül véget lehet vetni a háborúnak. Szerintük a háború megszüntetéséhez nem kell megdönteni a kapitalizmust, elég a nevelést megreformálni és az irodalomnak pacifista irányt adni. Pedig higgyék el, a háborúk elleni gyűlölete az emberiség egyik legnagyobb hajtó ereje az új társadalomért való harcban.

Mi azt mondjuk: ha igazságos célról van szó, nem vallhatja magát senki az ügy igazi harcosának, ha nem hajlandó azt az ügyet, szükség esetén fegyveresen is megvédeni. És amikor igazságos ügyről van szó, a helyzet mindig az, hogy vagy a háború, vagy a gyalázat között kell választani. Mi nem vagyunk

hajlandók arra az álláspontra helyezkedni, hogy vállaljuk a gyalázatot csak azért, mert nem akarunk fegyverhez nyúlni. Mi tudjuk, hogy ez a pacifizmus hogyan egyengette a hitler-fasizmus útját. Emlékszünk a müncheni konferenciára, amikor a pacifizmus nevében Daladier és Chamberlain odadobták a hitler-fasizmusnak Csehszlovákiát és hatalmas ugródeszkát adtak a fasizmus lábai alá. Eljárásukat azzal mentgették, hogy így meg tudják őrizni a békét. Mi nem vagyunk minden áron és minden helyzetben békepártiak. Mi azt mondjuk, hogy ha le kell számolni egy ellenséggel, nem szabad meghátrálni. Jobb egy igazságos ügyért való háború, mint egy gyalázatos béke.

Ezzel kapcsolatban engedjék meg, hogy egy pár szót mondjak egy tegnapi is felvetődött kérdésről: Ha végeredményben a háborúk megingatják a kapitalizmust, és ott, ahol leggyengébb az imperializmus, megteremtik a szocialista forradalom előfeltételeit, ebből azt a következtetést vonhatnók le, hogy minél több háború van, annál jobb. Ha pedig mi azt valljuk, hogy az imperializmus korszakában az imperialista háborúk kikerülhetetlenek, akkor miért harcolunk a háborúk ellen?

Nincs ellentmondás abban, hogy a forradalmi munkásosztály az imperialista háborúk ellen harcol, holott tudja, hogy az imperializmus rendszerével függnek össze az imperialista háborúk, mert a kapitalizmus egész sor kérdést csak háborúval tud megoldani? Ha kikerülhetetlenek a háborúk, ha megingatják a kapitalizmust, akkor miért harcolunk ellenük?

Az imperialista háborúk csak akkor kikerülhetetlenek, ha a munkásosztály nem tudja előbb megdönteni az imperializmust. Az imperialista háború forradalmasítja a tömegeket, mert igen sok áldozatot és szenvedést hoz a számukra. Elsősorban és legtöbbit a dolgozók szenvednek a háborúban, mely rengeteg értéket pusztít el és a munkásmozgalom sok eredményét, a munkásmozgalom szervezeteit tönkreteszi. A munkásosztálynak tehát közvetlen érdeke, hogy ne kerüljön imperialista háborúkra sor. Ezt mutatja a Szovjetunió egész békepolitikája. Nem egy esetben a Szovjetunió békepolitikájának volt köszönhető, hogy az emberiség elkerülte a háborút. A háborúk ellen lehet harcolni még a kapitalizmuson belül is, de tudni kell, hogy a háborúkat igazán csak akkor küszöböljük ki, ha megdöntjük a kapitalizmust.